

MISSZIÓI LAPOK.

(KÜLMISSZIÓ.)

Evangélikus bel- és külmissziói havi folyóirat.

Felelős szerkesztő és kiadó:

Scholtz Ödön, evangélikus lelkész,
Ágfalva (Sopronmegye),

küldet a lap szellemi és anyagi részét illető összes közlemények küldendők.

Előfizetési ár egész évre 5 korona.

Egyes szám ára 50 fillér.

Hirdetések egyezség szerint számíttatnak.

És valaki titeket bé nem fogadánd, sem pedig beszédeteket nem hallgatandja, kimenvén a házból vagy a városból, lábaitoknak porát is verjétek le. Máté 10, 14.

Máté 10-ik fejezetében kimerítő utmutatást ad az Ur tanítványainak, meghagyván nekik, hogy a különféle életviszonyok és körülmények között hogyan viselkedjenek. Azt kívánja, hogy első sorban az Izráel házában eltévelyedett juhaihoz menjenek s a fogékony lelkeknek hirdessék a mennyek országának elközelítését. De — ugymond — ha valaki titeket bé nem fogadánd, sem pedig beszédeteket nem hallgatandja, kimenvén a házból vagy a városból, *lábaitoknak porát is verjétek le!*

Az Ur ezen szavaiban egy minden időben és minden körülmények között érvényes igazság rejlik. Mert bár a Krisztus követőinek szent kötelességük, hogy a másképpen gondolkodók iránt türelemmel és szeretettel viseltessenek, azért másrészt az is meg van nekik hagyva, hogy az ellenszegülő lelkek megnyerésén *hiába* ne fáradjanak. Hiszen ezzel az ellenszegülőknak nem használnak, ellenben árthatnak önmaguknak s mindazoknak, kik még csak félig közeledtek hozzájuk.

Azért az ilyen ellenszegülőkkal szemben, — lábaitoknak porát is verjétek le. Igaz, hogy önhittség volna részünkről, ha az apostolok helyébe képzelnők magunkat s azt hinnők, hogy ezen szavak minden megszóritás nélkül nekünk is szólnak. De az tagadhatatlan, hogy minden ember életében fordulnak elő olyan

alkalmak, melyek az Ur fenti intését felelevenítik szivünkben és lelkiösméretünkben. Valahányszor tisztátalan lelkekkel, gonosz szavakkal, rút gondolatokkal való érintkezés és beszennyeződés veszélye fenyeget, — lábaitoknak porát is verjétek le.

Gm. H.

Mit tesz a brit- és külföldi Bibliatársulat Magyarorszáért?

Bár hazánkban a reformáció már közel 400 éve elterjedt s bár ma is közel négy millió protestáns lakik Magyarországon, mégis mindeddig nincsen Bibliatársulatunk. Ha hiveink a magunk által kiadott Szentírástra volnának utalva, ugy egyetlen házban sem volna Biblia, noha egyházunk tanítása szerint az képezi hitünk forrását és zsinórmértékét. Annál nagyobb hálával tartozunk a brit- és külföldi Bibliatársulatnak, mely nem csak a hazánkban beszélt összes nyelveken kiadja a Szentírást, hanem megfelelő bibliás embereket is alkalmaz a szent könyvek terjesztésére. Előttünk fekszik nevezett társaság 102-ik évi jelentése az 1905/1906-ik évről, mely a bibliaárusok magyarországi működéséről így számol be:

„A politikai pártküzdelmek, melyek Magyarországot a lefolyt évben nem engedték nyugalomhoz jönni, kétség kívül a mi munkánkat is hátrányosan befolyásolták s további kifejlődésében akadályozták. Elhelyeztünk 95.559 példányt, tehát valamivel kevesebbet mint az előző évben. Budapestet ottani raktárkezelőnk *Wiederkehr* nem csak azért dicséri, mivel a művészetben, tudományban, az önkormányzatban és szociális téren gyorsan halad előre, hanem mivel ott a keresztény társulatok és intézmények is virágzanak. A kormány valamennyi a nép javát célzó törekvést istápol. A fővárosban alkalmazott tevékeny könyvárusítónk *Tatter*, leginkább a szegényebb városrészeket kereste föl, a hol a szociáldemokraciának valóságos melegágyát találta és sok gúnyt aratott. Ennek dacára 3265 iratot adhatott el, közel kétszer annyit mint az előző évben. Magyarország déli és délkeleti részén a társulat négy legderékabb bibliaárusa működik: *Albus*, *Hertelendy*, *Vlaovics* és *Kanurszky*; s ott szükségünk is van derék emberekre, mert 4 nyelven kell érintkezniök a néppel: magyar, német, szerb és román nyelven. Munkájuk eredményével (14,035 eladott könyv) meg lehetünk elégedve, különösen, ha tekintetbe vesszük, hogy a termékeny vidéken a kukorica termés ugyszólván teljesen elmaradt. A ország északi és északkeleti részén két bibliaárusunk *Uhl* és *Holik* magyar, ruthén, román és tót, de kivétel nélkül igen szegény sorsú nép között működik. Az árusítás ennek következtében nagyon nehéz. Némely vidék ezen felül még veszedelmes is; az ott lakó románok minden békeszerető ember valóságos rémei. Uhl árusunkat kétszer megtámadták és kifosztották.

Két igen hasznavehető magyarországi árusunk egészségi okokból felhagyott a szolgálattal, az idősebb *Goger* 26 évi és *Locher* 36 évi hű és áldott tevé-

kenység után. Magyarország nem egy eldugott falujába vitték az evangélium világát s világosságra hozták a sötétben ülő lelkeket. Vajha az hova tovább minél jobban világítana nekik!

A falusi nép mindenütt a plébánosok átkos uralma alatt áll, a mi természetesen a Biblia terjesztését lépésről-lépésre akadályozza. Egy faluban egy férfi az előbbi napon vásárolt Bibliát visszahozta és vasvillával kényeszerítette az árust a könyv visszavételére. A szomszédok is összesereglettek. Az árus a körülállókhoz fordult és felszólította őket, hogy ítéljenek. Nyissák föl valahol a könyvet, ő majd elolvassa az illető szakaszt, és győződjenek meg, vajjon rossz könyvvel van-e dolguk? A vasvillás Márk 16. részét nyitotta föl, a hol az első husvét reggele van leírva. Az árus felolvasta a helyet, a tömeg látható érdeklődéssel hallgatta s a zajongó férfi végül is köszönetet mondott az árusnak. — A bibliáárusok elleni fanatizmus és elleneséges érzület a legerősebb Horvátországban és Szlavóniában. Itt a tudatlanság a legnagyobb s tudjuk, hogy a tudatlanság a vakhit édes anyja“.

Eddig a Magyarországról szóló jelentés. De a brit- és külföldi Bibliatársulat nem csak nálunk Magyarországon, hanem ugyszólván az egész földkerekségen, „minden népek“ között s csaknem minden eddig ismert nyelven terjeszti a Szentírást. Az elmúlt évben 5.977.453 szent könyvet adott el, 102 évi fenállása óta pedig 198.515,199 darabot. Jelenleg kerek 400 nyelven adja ki a Bibliát s a Szentírás terjesztése végett 900 bibliás embert és asszonyt alkalmaz. Mult évi bevétele 5,539,968 korona volt, a társulat 100 éves fenállása alkalmából 2 év előtt gyűjtött jubileumi alapra pedig 6,412,200 K gyűlt össze. Ehez tudvalevőleg hazai ág. h. evang. egyházunk is hozzájárult néhány ezer koronával. Ezzel akartuk leróni hálánkat a brit- és külföldi Bibliatársulat iránt azért, hogy az oly önzetlenül ellátja népünket a könyvek könyvével.

Ez szép volt, de nem elég. Oda kellene törekednünk, hogy magunk lássuk el hiveinket a szükséges Bibliákkal s ezáltal felszabadítsuk a brit- és külföldi Bibliatársulatot a reánk fordított gond és költség alól, hogy azt annál nagyobb mértékben másfelé fordithassa. S mind ez könnyen menne, ha csak *ezredrészét* fordithatnók annak, a mit nálunk az „ördög bibliájára“ áldoznak, a Szentírás kiadására.

De valjon elérjük-e ezt valaha? Pedig érdekünkben állna, mert Anglia, az áldott Bibliatársulat hazája, azért oly gazdag és hatalmas, mivel ott Isten ígéje az emberek lábának szövétneke és ösvényének világossága; mi pedig nagyrészt azért vagyunk olyan koldus nyomorultak, mivel nálunk az „ördög bibliájának“ nagyobb keletje van, mint a Szentírásnak. Már pedig meg van írva, hogy „az isteni tisztelet mindenre hasznos, melynek ígérete vagyon e világon és a más világon való megajándékozásáról. — Igaz beszéd ez, és méltó, hogy mindenképen bevétessék“ (I. Tim. 4., 8–9).

Fliedner és Kaiserswerth.

Irta: Gyalogh István.

(Folytatás és vége.*)

A fejlődésnek immár mi sem állhatta útját. Alig telt el 4—5 esztendő, az anyakas már kezdett rajokat kibocsátani. Kórházakban, szegényházakban régen érzett hiányt pótoltak Fliedner diakonisszái. Az 1836-ban kikelt mustármag előbb sudárba szókkent s előbb ágakat hajtott, sem mint azt maga a plántáló is hinni merete volna.

A kaiserswerthi diakonisszák kiképzése, nevelése, a vidékieknek sürű látogatása, pásztorlevelekkel való erősítése, bátorítása, új állomások szervezése: mindez Fliednernek ugyancsak sok gondot adott. És ő még mindig keveselte. A most érintett, máris nagyszabású munka, valamint lelkészi teendőinek a lehető leglelküismeretesebb elvégzése mellett még mindig maradt neki ideje arra, hogy az Urnak ártatlan báránkáira, az elhagyatott szegény kis gyermekekre is különösebb gondot fordítson. Nevezetes kicsike kerti szobájában kötő iskolát rendez be, a mely egy istenfélő kaiserswerthi hajadon vezetése alatt csakhamar rendes és ugyancsak látogatott ovodává fejlődik. Miként tavasszal a száraz, élettelen avar alól egymásután bujnak elő a kedves ibolyaszálak, úgy követték Frickenhaus Jetti kisasszony ovodáját előbb Kaiserswerthben, majd a vidéken is a menhelyek, ovodák, kis gyermek-iskolák. Ezeknek élére óvónők, tanítónők kellettek. Mind Fliedner keze alól kerültek ki, mind az ő lelkének tüzenél fellelkesedve mentek a szeretetmunkára.

De hol van vajjon Fliednerné? A napnak legnagyobb részében a diakonisszák között. Ha a diakonisszákat a vidéken új munkakörbe kellett bevezetni, akkor a kis gyermekek egy pár napig nélkülözték édes anyjukat: Fliednerné volt a kalauz. Egyetlen szavával képes volt a csüggedőt felemelni, a tanácstalant utbaigazítani. Férjének irnoka, pénztárosa, titkára, mindene volt.

És mégis le kellett neki törnie. Az Urnak kifürkészhetetlen akarata folytán el kellett pusztulnia. 1841-ben, épen az általa létrehozott árvaház alapítási évében, az ő gyermekei is árvaságra jutottak: kilehelte lelkét az ujkori diakonissza-intézménynek legelső mártyrja.

* * *

Hitvesének, hűséges segítő társának elvesztése Fliednert mélyen le-sujtotta, de munkakedvét szegni képes nem volt. Ismét beigazolódott az ismert keleti szólás igazsága: a teher alatt csak még jobban megerősödtek vállai.

Mire második nejével, a hugenotta-családból származott Bertheau Karolinával a nászutról, t. i. az összes vidéki diakonissza-intézetek meglátogatásából megérkezett, már akkorra Fliedner lelke-gyermeke számára, ha

*) Ezen cikk első részét lásd az 1. szám 7 s köv. lapján. Szerkesztő.

megvarrva nem is, de össze volt fércelve az új ruha. Az 1836-ban készült, illetve vett ruha szűk is volt már, meg rövid is. A betegeket se lehetett jól elhelyezni, a diakonisszáknak se volt elegendő helyük. Mégis Fliednernek úgy szűkebb, mint tágabb értelemben vett családja nem annyira ennek az új épületnek, mint inkább az épület végében emelt kicsike diakonisszatemplomnak örült, a hol a megterheltek könnyebbülést, a megfáradottak nyugodalmat, a bátortalanok erőt, bátorságot találtak.

Az új diakonissza-házon, templomon, ovodákon kívül Fliedner a szomszédos Duisburgban még egy diakonusképző intézetet is épített. Ez az intézet D. Wichern tanácsára az egyre szaporodó diakonisszák kiképzésének intensivebbé tétele céljából emeltetett.

De hol vette Fliedner mindezekhez a pénzt? Kedves olvasóinknak ez a kérdése teljesen jogosult. Hiszen ennyi épület emeléséhez, a mind nagyobb számú diakonisszák és betegek: annyi ember eltartásához nem elégséges az az egynéhány fillér, a mit esetleg a betegek önkénytes adomány címén az intézet perselyébe hullatnak.

Nem is volt elég. Nem is ez volt Fliedner tőkéje, hanem egyedül a *hite*. És ez a hit dúsan kamatozott. A mennyei Atya volt a kamatfizető, a ki sohasem engedte, hogy hitelezője csak egy pillanatra is zavarba jöjjön.

A múlt század közepén a nagy lisztdrágaság idején egyszer keserves könyök között panaszkolta a pénzt kezelő Fliednerné az urának, hogy az intézet kenyérszámlája 600 tallérrá emelkedett, és a pék már nem hajlandó tovább hitelezni. Mihez fogjanak, mitévők legyenek? Mit gondol a kedves olvasó, mi volt e panaszra, e szorongó kérdésekre Fliedner válasza? Semmi más, mint e jólismert, de sajnos, ma már sokak által lenézett, kicsinyelt, erőtlennek minősített szavak: „a ki Istenben bizik, sohasem csalatkozik.“ És most következik az isteni gondviselés kézzelfogható jele, hangos, hitetleneket megszégyenítő bizonyítéka: még ugyan-e napon megérkezett kéretlenül, váratlanul a recke-vollmarsteini hercegnek se több, se kevesebb, mint 600 tallérnyi kegyes adománya a diakonissza-ház pénztára javára. „Hát nem csodával határos-e ez? — írja Fliedner egyik memoire-szerű mánkjában, Mily végtelen az Urnak kegyelme, irgalmassága! És mi mégis mily lágy-melegek vagyunk, mikor imádkozunk. Bizony nem meghallgattatást, hanem csak verést és ismét csak verést érdemelnénk.“

Es ilyen csodával határos segedelemben Fliedner nem egyszer részesült. Azért még ha lakozott volna is bizalmatlanság az ő szívében munkája elkezdésekor, gondoskodott róla a minden Áldások Atyja, hogy a fejlődés során a kételkedés bizalommá, az ingadozás tántoríthatatlan hitté alakuljon át. Megtántorodást nem ismerő gyermeki hittel csodákat lehet művelni, meg lehet olvasztani még a közönynek jégpáncélját is.

És Fliedner megolvasztotta. Nemcsak Németországban pedig, hanem Európaszerte. Apostolai, diakonisszái az ő vezérlete alatt mindenüvé elvitték a szeretetnek szerény lánggal égő, de olthatatlan fáklyáját és gyógyították a betegeket, fölkarolták az árvákat, gyámolították az ügyefogyottakat. vallásra, nemzetiségre és bőrszínre való tekintet nélkül. Maga Fliedner

még attól sem riadt vissza, hogy a tengeren való utazás veszélyeinek kitegye magát. Mielőtt azonban amerikai útjára elszánta volna magát, nehogy kaiserswerthi hívei huzamos távolléte alatt a lelkiekben szükségét szenvedjenek, 1859-ben lemondott lelkészi állásáról, visszaadta mandátumát annak a kis grülekezetnek, a mely ujrászületését Isten után bizony csak neki köszönhette. Ettől kezdve csak a diakonissza-ügynek élt.

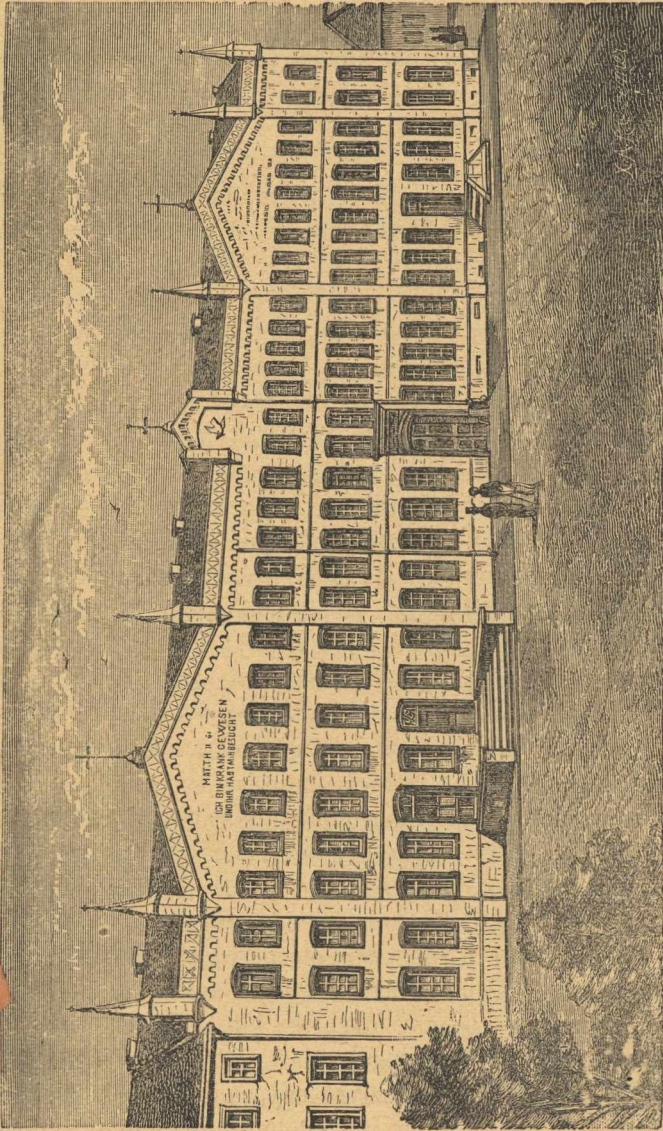
Visszatérve Amerikából, hol az első pittsburgi diakonissza-intézetet 3 saját nevelésű diakonissza hátrahagyásával megalapította, újabb nagy utra határozta el magát. Égett a vágytól, hogy Palesztina megszentelt rögeit taposhassák lábai, járhasson annak nyomdokain, kinek szolgálatára szenteli életét nemcsak ő, de hitvese, valamint gyermekei is. Vasut hiányában az utnak legnagyobb részét kocsin téve meg, az alpeseken keresztül jutott el az adriai tenger partjára, onnan Konstantinápolyba, majd céljához Jeruzsálembé. Olvasva ennek az utazásnak részleteit, megtanuljuk tisztelni Fliednerben azt az energiát is, a mely Isten kegyelméből neki jutott s mely hosszú élete alatt nemcsak hogy meg nem gyengült, de még csak el se halványodott soha egy pillanatra se. Palesztinában forró láz gyötörte tagjait, a napnak szokatlan tüze—heve folytán nem egyszer lováról is leesett: hozzákötöztette magát az öt hordozó állathoz s így haladt feltartartóztathatlanul célja felé. Közel fél esztendő telt délen, keleten. Jeruzsálemben diakonisszái segítségével kórházat, leánynevelő intézetet létesített, Alexandria, Konstantinápoly, Beirut, Kairó, Smyrna még ma is áldja emlékezetét, mindenütt az ő diakonisszái szárítják fel a könnyeket, kötözik a sebeket, oszlatják az elmék homályát s szelidítik a szívek vadságát.

Mire azonban az itt érintett munkát elvégezte, illetve megindította és biztosította samaritánus-örszemek hátrahagyásával, már akkor legfőbb ideje volt, hogy Fliedner hazatérjen. A gyilkos kór, a mely már fiatal korában befészkelte magát a nemes szervek közé, az enyhébb éghajlattal — csodálatosan — egészen elhatalmasodott áldozatán. A tüdővérzések mind gyakrabban jelentkeztek, az orvosok komolyan aggódtak.

Mikor a XIX. század 7. évtizedében a félvad Drúzok a Libanon alján lakó keresztény maronitákat Európa szemeláttára és mintegy beleegyezése mellett — mert védelmükre nem fogott fegyvert senki! — legyilkolták: Fliedner volt az első, a ki a romoknak eltisztítására sietett és a még megmenthetőknél megmentésére a szükséges intézkedéseket megtette. Ezt a munkát azonban — épen betegsége miatt nem végezhetette személyesen. Veje és utódja: a testalkatra és szívre egyaránt nagy dr. Disselhof vállalta magára az épannyira nehéz, mint veszedelmes libanoni missziót. Lelkiismeretes, derekas munkájának bizonyítéka, a beirutai árvaház, iskola és nevelő-intézet.

És vajjon mit csinál ezalatt Fliedner? Sok dolgot ad doktorainak. Feltétlen nyugalmat ajánlottak neki. A szellemi munkát teljesen eltiltották. Még kedvenc templomában, a diakonissza-szentegyházban se volt szabad prédikálnia. E tilalmakat azonban képtelen betartani. Testének betegsége

a legkisebb mértékben sem képes befolyásolni szellemi erjét. Alkotáshoz szokott lelke nem bírja ki a tétlenség levegőjét. Noha üdülésre volna neki elsősorban szüksége, ezen betegségének ideje alatt diakonisszái számára létesít menhelyet. Csendes erdő szélén, a tiszta természet hallgatag ölében

A Kaiserwerthi diakonissza-anyaház.

egyszerű, de kényelmes, emeletes hajlék fogadja a fáradt galambokat, a nehéz, felette terhes hivatásuk közben eltikkadt, pihenésre vágyó diakonisszákat. És revezé Fliedner e helyet „Salem“-nek. És valóban azzá is lett: csendes béke honává, új erő forrásává.

III. Alkonyodik.

Bizony a nap aláhanyatlik, ereje egyre fogy, hiába a tudós doktoroknak minden mentési kísérlete: alkonyodik. S a midőn ennek a Krisztusban való életnek elhervadását szomorúan szemléljük, akaratunk ellenére is eszünkbe jut a zsoltóáros költőnek jövendölése: „a te házadnak szerelme emészte meg engemet.“ És ez a szerelem nem hült ki szivéből, csak az utolsó dobbanás után. Joggal megállapíthatjuk, hogy Fliedner az Urnak házáat, Isten országát a saját teste templomának romjain építé. Minél inkább gyengült ez, annál erősebb volt amaz.

A nélkül, hogy Fliednert Krisztussal összehasonlítani akarnám, azt hiszem, tartozom a nagy férfiú emlékezetének azzal, hogy ezt az utolsó perczig szünet nélkül való munkálkodást a „mindhalálíg való engedelmesség“ egy vonásának minősítem. Mindhalálíg engedelmes volt, egész a keresztfának haláláig. Mert az ő életének utolsó ideje is nehéz keresztviselés volt. De valamint az Ur még a keresztnek fájdalmai között is ellenségeiért imádkozott és szereteteiről gondoskodott, azonképen Fliedner is feledve, hogy számos sebből vérzik, csak azokkal törődött, a kik reája bizattak.

Egész élete csodálatos volt, de leginkább meglepett mindenkit ennek az életnek vége. Környezete már minden pillanatban várta a katasztrófa bekövetkezését, és ő még három hónapig nem csak élt, de dolgozott reggeltől napestig kettő helyett. Életrajzirói mind megemlékeznek arról a szinte hihetetlen tényről, hogy Fliedner féltüdővel lélegzett egy egész életen át és tüdő nélkül élt három hónapig. És ebben a joggal romnak nevezhető testben még mindég olyan bátor lélek lakozott, hogy — kedvenc szavai szerint — egy ügyes és elszánt rohammal „betört a pápa birodalmába“: Florenzben lutheránus leánynevelő-intézetet létesített. A hildeni iskola terveit is maga csinálta. Hogy azonban a kész műben is gyönyörködhessek, az már nem adatott meg nékie.

Még egy nagy öröm azonban érte halála előtt. Az 1864. év tavaszán a német seregek fővezére diakonisszákat kért tőle a harctéri sebesültek ápolására. Fliedner örömmel s azon szent hittel bocsátotta el nélkülözhető diakonisszáit, hogy a sebesültek körüli munka csak újabb bizonyítékát fogja szolgáltatni az általa föltámasztott és Isten segedelmével felvirágoztatott diakonissza-intézmény életrealóságának. Hitében nem is csalódott. Mire azonban dicsőséget aratott leányai visszatértek, már akkor ő volt menőben, indulóban. Az általa létesített menhelybe, a Ratingen melletti „Salem“-be vágyott. Hiába! Ő már nyugalmat, új erőt csak a mennyei Salemben találhat.

Érezte, tudta azt már mindenki. Jó gyermekei sietve gyülekeztek — ki közelből, ki távolból — halálos ágya köré. Velük együtt áhítatosan meggyónt és az Urvaországban egyesült azzal, kinek Szentlelke lakozott ő benne: a Jézus Krisztussal. Utána derült hangulatban beszélgetett szeretett, nagy családja tagjaival az utolsó perczig. Szavai mindmegannyi áldás és hálaadás voltak. A mennyországnak békéje, boldogsága tükröződött arcán,

midőn 1864 okt. 4-én lelke visszazállt oda, honnét származott: az Atyához. A milyen szép volt élete, épen olyan szép volt halála is. Nem is halál volt az, csak édes, boldog, csendes álm. . . . .

IV. Néhány vonás az ujkori fejlődés történetéből.

Az intézet fekvése ellen már Fliedner is sokat panaszkodott. Bent a városban a fejlődésnek útját állotta a térhiány. A szomszéd házaknak megvétele, lebontása rendesen nagyon sokba került. A Rajna kiáradásakor minden földszinti épület tele lett vízzel. Különben is szűknek bizonyult már minden helyiség.

D. Disselhof, Fliednernek utóda mindent elkövetett, hogy e bajokon minél előbb gyökeresen segíthessen. Hosszas alkudozások után 1885-ben sikerült neki egy Kaiserswerthen kívül, de a várostól nem tulságosan messze fekvő, vízáradásoktól mentes dombot, az ugynevezett „Fronberg“-et örökáron az intézet számára megvenni. A hamburg-horni „Rauhes Haus“-hoz hasonló pavillon-rendszer szerint még ugyanezen évben meg is kezdődött az új kórház s a többi épületek építése. Természetes, hogy ez épületek nemcsak nagyságra, de számra nézve is megnövekedtek. A mi bent a városban még csak inkább tervben volt meg, a „Fronberg“-en az is valósággá lett, t. i. az *evangélikus női kedélybetegek szanatóriuma*. S hogy ez a gyógyintézet kizárólag csak evangélikus betegek számára volt nyitva, ez a körülmény senkit se indítson arra, hogy a vezetőséget felekezeti türelmetlenséggel vádolja. A vallás annyira összefügg a lélekkel és annyira bennegyökeresik a kedélyben, hogy ez utóbbit csak az előbbi segítségével lehet gyökeresen meggyógyítani. Proselyták gyűjtése nem lehetett feladata e szanatóriumnak. Nem volt tehát más mód, mind elutasítani a nem evangélikus jelentkezőket.

Volt azért ott elegendő hely a más vallásuak számára is. Az „üdülö-hely“ és a nemrégiben világszerte ünnepezt kitünő énekköltőnek, Gerhardt Pálnak nevére elnevezett szanatórium olyan magános, szeretetteljes ápolást igénylő, csendes társaság után vágyó nőknek befogadására létesített, a kik e gondos ápolásnak és kitünő ellátásnak költségeit megtudják és nagyon szívesen hajlandók is megfizetni. Ezek a nők, a kik ilyen módon otthont nyernek és a legtöbb esetben meg is tartják azt haláluk órájáig: nem tudnak eléggé hálát adni a jó Istennek az áldott diakonissza-intézmény virágzásáért.

Valóban, nagy hiba volt a női lélekben rejülő azon kincseket, a melyeket most a diakonisszák ragyogtatnak, évszázadokon át figyelmen kívül hagyni, parlagon hevertetni!

A „Fronberg“-re való átköltözködés 18 évig tartott, 1903-ban fejeztetett be. E hosszú uton első volt a kórház, utolsó a diakonissza-anyaház. Most már ismét együtt vannak: anya és gyermekei, az ápoló és ápoltpjai. Vivant, crescant, floreant in aeternum!

A Lipesei Misszióról.

(Misszióink iskolaügye.)

IV.

(Vége.)

A *dzsagga* misszió mint általában úgy az iskola terén is a wakambánál sokkal örvedetesebb képet mutat. Ezt már tanulóinak száma is jelzi: 3418 (köztük 3347 pogány) a wakamba misszióknak 169 tanulóival szemben, bár misszióknak Német-Keletafrikában való működése csak 1893-ban, tehát 7 évvel későbbben kezdődött mint az angol Ukambában. De a tanulók számának nem csak folytonos, néha igazán meglepő emelkedéséről tehetnek misszionáriusaink jelentést, hanem szorgalmas tanulásról és pontos iskolalátogatásról is, mely némely állomáson még a nagy esőzések idején sem hanyatlik. Így pl. *Rother* misszionárius Gonja állomásról azt jelenti*): „Az 1905. év végén 70 tanulónk volt, most az 1906. év első felének végén mindennap 250-en jönnek“ s hozzáteszi, hogy 3 szomszédos vidéknek a főnöke is felkérte, szervezzen már náluk is iskolát. Nagy része van ebben a *dzsagga* nép élénk tudásvágya s a művelődés iránt való fogékonysága mellett nevezetesen a különböző vidékek törzsfőnökeinek is, kik féltékenyen versenyeznek egymással, hogy törzsük a kultúrában el ne maradjon a többi mögött.

Szintugy örömmel tapasztalják misszionáriusaink, hogy a tanulók közt sok buzgó s tehetséges fiu van, ki hamar sajátítja el az olvasás és írás mesterességét és igen könnyen emlékel is. Hogy eredeti gondolkodásra is képesek, mutatja két Mosiban tanuló katechuménna következő fogalmazványa.**) Az egyik egészen a maga jószántából azt írta: „Mi emberek olyanok vagyunk mint a kecskék. Ha valamely kecske folytonos ide s oda futkározásával bosszantja a pásztort, könnyen megeshetik, hogy az követ ragad és megdobálja, talán meg is öli. Így van mi velünk is: mi is el-el szökődünk az Istentől. A mindenható atya megbosszankodik ránk s erősen megver. Persze, ha kecskét verünk, az nem térhet meg, de te megtérhetsz stb.“ Egy másik azt írta: „Isten nagyon szeret minket. Ha azt mondotta volna: Hozzatok rupiákat és vásároljatok tőlem! akkor boldogtalanok volnánk. Mert egyetlen szemért egy millió rupiát kellene fizetni. De mi szegények nem találunk elég rupiát, hogy csak egy lábat vagy egy kéznek ujját vehetnénk magunknak. Egy királynak ugyan sok rupiája van s ő vehetne is magának egy szemet, de egy másikat már nem volna képes megvenni. *Azonban Isten ingyen adta, hogy mindnyáján higgyünk benne.*“

A *dzsagga* misszió iskolái feloszlanak: *állomás iskolákra*, melyekben maguk a misszionáriusok tanítanak mindennap s melyek kosztos iskolával vannak egybekötve, külső vagy *vidéki iskolákra* a misszió állomások környékén fekvő falvakban, melyekben vagy a misszionárius tanít a hétnek egyik-másik napján vagy bennszülött segédek végzik a tanítást; van továbbá Mosiban egy *bennszülött tanítóképző-szeminárium* és a Mamba mellett fekvő Maranguban *kézműves, illetve munkaiskola*.

A legelső *állomásiskolát* Fassmann és Müller misszionárius nyitotta meg 1894-ben Madsamében 7 fiuval, kik nem csak oktattattak az állomáson, hanem ott is laktak s ellátásban is részesültek. Felnőtt *dzsaggák* is jöttek az „olvasásra“. Tanultak betűzni, bibliai történetet és kátét. Néhány egyházi

*) L. Missionsblatt 1906. dec. 15. számát, 534. old.

**) L. „Am Fusse der Bergriesen Ostafrikas. Geschichte der Leipziger ev.-luther. Mission in Deutsch-Ostafrika von H. Adolph, Pastor zu Adsel in Livland. Leipzig 1902.“ 99. old.

éneket is gyakoroltak be velük, bár igen sok fáradságba és türelembe kerül, míg a négertorkokat igazán tiszta hangok képzésére lehet szoktatni. A számtant is kezdték tanítani. A bibliai történetek tanításánál tarka képeket használtak, melyeknek a fiuk nagyon örvendettek. 1898-ban már 20 tanuló volt a madsaméi állomáson, kik 4 csoportban tanítottak. A legfelsőbb osztály 4 tanítványa, mind kiválóan tehetséges és buzgó fiu, a diktált bibliai történeteket már szabadon utána tudta írni. Naponként 2 óráig folyt az iskolai oktatás, azonkívül konyhai és kerti munkával foglalkoztattak a fiuk.

Jelenleg mind a 9 állomáson *) van *kosztos* iskola összesen 146 fiuval s 34 leánnyal. Ezek növendékei képezik rendszeren az állomás-iskolák szilárd törzsét. Kosztjukról maguknak kell gondoskodni, mely célra részint a missziótól havonként 1 rupia (= körülbelül másfél korona) zsebpénzt kapnak, részint tehetős rokonaik látják el őket — hisz van köztük egy volt törzsfőnöknek fia is, ki könnyek közt kérte a felvételt — vagy maguk mivelnek maguknak egy kis szántóföldet. Miután pedig a misszióknak szántóföldjein és kertjeiben s a ház körül is dolgoznak, ellátásuk csak igen kevésbé kerül misszióknak.

A főállomásokon levő elemi iskoláknak rendszeren ilyen tanrendje van: hetenkint 3-szor egy órai bibliatörténet, 4-szer félórai számtan, 2-szer három negyedórai olvasás, 2-szer félórai földrajz és ugyanannyi órai helyes- és szépírás és 1-szer egy órai fogalmazás; összesen tehát $10\frac{1}{2}$ óra hetenkint. Egyes állomásokon legujabb idő óta az önkéntesen jelentkezők *német* nyelvre is oktattnak, mivel ennek tudása a kormány szolgálatában való alkalmazásra nyújt előnyt.

A tankönyvek szerkesztését, a tanításhoz szükséges szentírás és egyházi énekek fordítását nagyon megnehezíti azon körülmény, hogy mindegyik vidéknek a többitől sokszor igen eltérő dialektusa van.**). A mosii nyelvjárásban szerkesztett énekeskönyv címe: „Kitabu kya Shimbo“, melyben Gerhardtnak „Ébredj fel szivem s vigadj“ kezdetű reggeli éneke így hangzik:

Wulalu ugameny yamsha,
Loknana, o Ruwa,
Lokuterewa, inu
Kiwicho lulawone.

Az 1902-ben Mosiban bennszülött tanítók kiképzésére alapított *szemináriumot****) máig is *Raum* misszionárius vezeti. Itt már heti 24 órában folyik a tanítás, melynek egyetlen új tárgya a világtörténelem heti 1 órában. A 3 évig tartó kurzus elvégzése után 1905 április elseje óta immár 9 bennszülött tanítója is van dzsagga misszióknak, kik a külső vagy vidéki iskolákban nyertek alkalmazást s a tanítás mellett istentiszteletet is tartanak, azonban a misszionárius folytonos felügyelete s vezetése alatt állanak. Falujukon a misszió költségén szuahéli modorban épült csinos házakban laknak, de kötelességük havonként egyszer személyesen megjelenni a missziói állomáson és számadást adni; ilyenkor havi fizetésüket is kikapják, mely 5 rupiában állapítottatott meg. Ez alkalmakkor továbbképzésükre is van gondja a misszionáriusoknak, a mennyiben vagy bibliai textusokat vesznek át velük vagy valamely tantárgyból írásbeli kidolgozásra feladott mintaleckét olvasattnak fel velük, melyet megbirálnak, vagy az egyháztörténetből s más

*) A legujabb dzsagga missziói állomást *Gutmann* alapította tavaly a nyugati Madsame vidéken fekvő *Mazamában*.

***) A misszionáriusainktól eddigelé végzett dzsagga irodalmi munkákra vonatkozólag lásd a M. L. IX. évf. 115. s köv. oldalát.

***) U. o. 114. old.

tárgyból a szemináriumban tanítottakat ismétlik s egészítik ki. Így pl. Raum egy ízben Luther életét vette át velük, máskor Augustinusét. 1905 szeptember havában kelt jelentésében Raum azon bizonyítványt állítja ki ezen segédeknek, hogy első 4 havi működésük a nekik adott erő s tehetségnek megfelelő teljes jóakaratról és szorgalmukról tanuskodik; a Mambában állomásozó Schanz pedig azt írja az ő felügyelete alatt álló bennszülött segédtanítókról*): „Isten segítségével le van bennük rakva a keresztény jellemnek alapja, úgy hogy nyugodt lélekkel bizhattuk rájuk felelősségteljes hivatalukat.“ A most folyó második szemináriumi kurzusra a különböző vidékekről annyian jelenkeztek, hogy jól meg lehetett válogatni a felveendőket.

A mit *Lányi* missziói gazdász a dzsagga misszionáriusoknak 1900 évi konferenciáján javasolt már, hogy t. i. mesteremberek és munkások képeztesse ki a keresztény bennszülöttek közül, azt misszióknak elégtelen anyagi eszközök és más még sürgősebb feladatok miatt csak 1904-ben kezdeményezhette. Ekkor u. i. a Mamba mellett fekvő *Maranguban* 7500 rupiáért a német kormánytól egész majorságot 17 hektárnyi földterülettel s kiterjedt épületekkel vett meg, hol nevezett misszionárius vezetése alatt már most fűrészmalmok, tégláégetők stb. rendeztetek be, s asztalos és ácsmunkálatok folynak, sőt gyümölcs és kaucsukfatenyésztéssel is foglalkoznak. E missziói kézműves és munkaiskola annyira virágzik, hogy nemcsak magát tarthatná fenn, de még nyereséget is hozhatna a misszióknak, ha nem kellene a többi missziói állomások számára annyi ingyenes munkát végeznie.

Még megemlítendő, hogy Seesemann kisasszony mellé tavaly még egy másik diakonissza, a szintén kurlandi *Wegener Klára* lépett a dzsagga misszió szolgálatába; mindkettő Mosi állomásnak leányiskoláiban működik.

Mindenek iskoláknak máris mélyreható befolyása van a dzsagga népre. Nem tekintve ama 9 bennszülött tanítót, kinek lakása s egész életmódja minden szónál ékeőbb prédikációt mond pogány néptársaiknak a keresztény hit magasztos erejéről, az egész ifjuság gyökeres átalakuláson megy át bennük: a pogány hazugság, tolvajlás, tunyaság és kóborlás helyett fegyelemre, rendre, tisztaságra és becsületességre, tanulásra és munkára szokik. Ha pedig az iskolát elvégezték, otthon sem akarnak már füstös, piszkos és sötét gunyhoókban lakni, hanem agyagtéglákból barátságos házikókat építenek maguknak ablakok, asztalok, padok s ágyakkal s egyéb egyszerű háziesszakkal. Ruhájuk is tisztestéges lesz s az előbb nem is ismert szappannak használatát is megbecsülik. Az egész országban is eltűnnek a forgalmat korlátozó kerítések és sövények, az azelőtt napirenden levő rablás, háboru és a törzsek közti viszálykodások megszűnnek — nem csupán a német rendőrség és katonaságtól való félelem miatt — és béke s egyetértés honol most helyettük a dzsagga földön.

Visszapillantva már most befejezésül az eddigiekre, azt látjuk, hogy lipesei misszióknak úgy Indiában mint Ukambában és Német-Keletafrikában is kiváló mértékben magán hordja az evang. misszióknak s általában az igazi keresztény egyháznak azon jellegét, hogy minden korban és minden népközött az *iskolának anyjává* lesz. Erre készíti egyrészt a Biblia, melyet olvasgatni akar s másrészt a keresztény hitre tért családok keresztelt gyermekei, kiket okvetlenül keresztény és egyházi szellemben kell tanítani. A 13 ezret fölülhaladó tanulója közül ugyan 9 ezernél több még pogány, azonban soknak közülök az iskola utmutató a keresztény hitre s ott is, a hol keveset térít meg az iskola, mint pl. Indiának felsőbb tanintézetekben, mégis az iskolák keresztény nézetekkel hatják át az egész népet s gyengítik a

*) L. Missionsblatt 1906. évf. 162. s. köv. old.

pogányságot. S ha valaki nem is képes a misszióknak a halhatatlan lelkeken végzendő feladatát kellőképpen méltatni, mégis, látva az iskola terén végzett önzetlen munkájának nagyságát, esátlakozni fog Mac Kinley, az éjszakamerikai egyesült államok volt elnökének azon kijelentéséhez, melylyel az 1900 évi new-yorki általános missziói konferenciát üdvözölte: „*Ki becsülheti meg a misszióknak a népek haladására való értékét? Az emberiség emelkedéséhez való hozzájárulása minden számítását fölülmul!*“

Németjárfalu.

Zimmermann János.

„Christian Science.“

A „Christian Science“ v. i. a „keresztény tudomány“ megállapítója Mrs. Baker G. Eddy halálán van. Érthető tény ama magas korban melyet elért — a kilenevenet tapossa. Ellenben hiveinek legnagyobb rémületükre meg kellett érniök, hogy az imádott nő, a ki hirdette, hogy a halál, a szenvedés és mindennemű testi és lelki fájdalom lényegnélküliségének evangéliuma Istentől neki jelentetett ki, Newhampshireben lévő betegágyához egy specialistát hivatott s ezzel halomra döntötte összes tanait a ráimádkozás által való gyógyításról. Gyülekezeteinek száma még nemrég is, rohamosan szaporodott. Számuk az Egyesült-Államokban állítólag meghaladja a 600-at. S nemcsak Észak-Amerikában vannak elterjedve, de meggyökeresedtek az egész világon, sőt a felvilágosultság városában, Berlinben is. De ime! elérkezett a vég — hasonlóan mint Dowiehoz és szektájához, kikhez ezen „ráimádkozók“ sokban hasonlítanak. Isten csodálatos intézkedésének kell tekintfenünk, hogy a kalandornő, ki népének egyik legbefolyásosabb tagja volt és az emberek ezreit a beszámíthatatlanság állapotába zavarta, kénytelen volt álcáját még halála előtt levenni. Ugy távozik e világból, a mint benne élt: becsutelenül, hazug módon — mint minden idők egyik legszemtelenebb szélhámosa. Három férjét eltemette — nem sokat bántódot utánuk, s végtére még egy „barát“-tal is vigasztalta magát, a ki eldicsekedett, hogy kincseinek birtokosa. A szellemi gyógyítóerőkről szóló tanait egy bizonyos dr. Ormby-től úgy lopta: később pedig tanítványainak egy 12 órai tanfolyamon 300 dollárért eladogatta; állítólag nem kevesebbet mint 75 milliót hagy majd hátra. A végtelen örökség fölött „barátai“ marakodnak egyetlen fiával, kinek életet adott. Halottas ágyát azonban körülrajazzák a becsapott, a rászédett ezrek átkai, akik mint Isten helyettesét imádták s ime be kellett látniök, hogy egy közönséges szélhámosmal volt dolguk. Mily csufos vég s mily borzalmas felébredés!

A „Christian Science“ üzelmeit megvilágítja ez újabb eset: „Egy beteg-nő gyógyulást keresett a „Christian Science“-nél. Egy ideig hangoztatta az emberek előtt, hogy már nem érez fájdalmakat. De a gyógyulás csak nem akart bekövetkezni. Végül is a beteg lelkésze előtt így vallott: „Az egész időn át az ágyban feküdtem s nagy vitézül lehazudtam legkinzőbb fájdalmaimat is. Szenvedéseimben rászédtem férjemet, leányomat, benneteket barátaim és magát az Istent. Vajjon, ily csalónak megbocsát-e még az Úr? Mindig igazmondó voltam s az őszinteséget a legnagyobb erénynek tartottam, de tényleg azt gondoltam egy ideig, ha tanácsukat követem, elmúlnak fájdalmaim s ime, itt fekszem most rettentő kétségben s legfeljebb csak egy néhány óráig élhetek még. Lehet-e még reménye annak, aki oly tudatosan, oly előre megfontoltan hazudott?“ — — —

Ez eset is világot vet azon hazug szellemre és sötét hatalomra, mely a „Christian Science“ szemfényvesztő alakoskodásában bírja életgyökerét.

„Gotthold“.

Missziói hírek.

Belföld.

— **A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság** tavaly nem tudni mi okból elmaradt közgyűlését, ezidén június 1, 2 és 3-án, a Bocskay szobor leleplezésével kapcsolatban, Hajdúböszörményben tartja meg. E társaság 1645 tagja közül, a múlt évi kimutatás szerint, 251 vagyis 18% evangélikus. A mi egyházunk irodalmi társasága tudvalevőleg a „Luther-társaság.”

— **A dunántuli ev. ének- és zenepártoló-egyesület** 1905 6 évi működéséről kiadott jelentés szerint az egyesületnek 23 alapító és 210 rendes tagja van. Az egyesület bevétele 1060 K. 62 f. kiadása 988 K. 07 f. volt, vagyona pedig 2116 K. 54 f. és 692 K. tagsági hátralék (!). Az 1906 szept. 6-án Bonyhádon tartott közgyűlés 6 gyülekezetnek egyenként 60 koronát szavazott meg orgona vagy harmóniumvételre, a soproni és felsőlővíi képezdéket segélyben részesítette, a 14 egyházmegyei tanítóegylet részére Sarudi Ottó „100 magyar férfikar“-át, Keviczky Sándor „60 előjáték“-át s Altdörfer chorálkönyvét vette meg, Bares leányegyháznak pedig 20 db. kerületi énekeskönyvet adományozott. Egyben elhatározta, hogy mindazon kerületi tanítóegyleteknek melyek az egyesületet eziránt megkeresik, hajlandó a Sárospatakon 2 hetenként megjelenő „Protestáns Zeneközlöny“ 12 K. előfizetési díjának felét megtéríteni s kimondta, hogy az egyesület kiadásában iskolai használatra megjelent, de már elfogyott „108 egyházi ének-dallam“ című dallamos könyvből 10000 példányban új kiadást rendez s az egyes füzetek árát 20 fillérben állapítja meg. Milyen kár, hogy ezen egyesület, mely kiválóan hivatva lett volna reá, nem indított annak idején mozgalmat a Gerhardt-jubileum országos vagy legalább egyházköri megünneplése végett. — Nem lehetne-e a többi kerületben is hasonló egyesületet alapítani?

A korcsma vasárnap, mennyi bűnnek és nyomoruságnak szülőanya! Hol vagyunk még attól, hogy vasárnap, mikor az embereknek a heti munka után legtöbb pénzük és idejük van a korcsmázásra, a korcsmák nálunk is, mint pld. Angolországban egész nap zárva tartassanak. Annál örvedetesebb, ha híreket hallunk, hogy egyes községek és törvényhatóságok védekeznek a korcsmákból vasárnap kiáradó sok bűn és veszedelem ellen. Így legutóbb Alcsernát háromszékmegyei nagyközség képviselőtestülete egyhangulag elhatározta, hogy a korcsmák és italmérések vásár- és ünnepnapokon zárva tartassanak. Gelence és Bereczk nagyközségekkel ez már a 3-ik helység e megyében, a hol az alkohol ellen védekeznek. — E lapok szerkesztőjének indítványára Sopronvármegye legutóbbi törvényhatósági közgyűlése is kimondta, hogy a korcsmák vásár- és ünnepnapokon reggel 7-től délig s a délutáni istentisztelet alatt zárva tartassanak. Mindezen példák mutatják, hogy a hol a dolgot komolyan veszik, ott lehet a vasárnapi korcsmázás elleni védekezés terén is némi eredményt elérni. Indítsunk azért a korcsmák vasárnapi zárvatartása mellett országos társadalmi akciót, tegye meg ez iránt mindenki, akinek módjában áll a viszonyok figyelembe vételével a lehető s talán mi is eljutunk oda, hogy végre majd a kormány is elrendeli, a korcsmák vasárnapi zárta tartását. Ez által ugyan az állampénztár bevétele néhány millióval csökkenne, de ezt megtakarítanók feyházakon, tébolydákön, hülyék intézetén stb. S mennyi volna még a nyereség a testi és lelki egészség s a közérköleség terén. . . .

— **A dunántuli rabsegélyző-egylet** ugyan nem egyházi egyesület, de olyan humánus cél szolgálatában áll, hogy jónak látjuk róla lapunkban

is megemlékezni. Alapításának eszméje, ha nem tévedünk, bold. Takács Dénes volt soproni törvényszéki elnöktől indult ki, ki mint buzgó evang. egyháztag a soproni alsó esperesség felügyelője volt, — az egylet jelenlegi elnöke pedig Schreiner Károly dr., kir. tanácsos, soproni ügyvéd, ki két évtizeden át volt a soproni felső ev. esperesség nagyérdemű felügyelője. Az egylet titkára is evang. ember, Gömbös Gyula, a soproni gyülekezet egyik tanítója. „Az egylet tevékenysége — az 1906. évi jelentés szerint — főképpen a letartóztatottak családjainak segélyezése körül központosul. Ezáltal nemcsak a kenyérkereső családfe távolléte folytán sok esetben beállott nyomort enyhíti, nemcsak a családot magát a fenyegető erkölcsi zülléstől megóvja, hanem a minden községben köztudomásúvá vált rabsegélyezés által oda igyekszik hatni, hogy a bűnhődő családját sujtani szokott tartózkodó, visszataszító, sokszor durván s kiméletlenül megnyilatkozó magaviseletet könnyörületessé, részvétlenné változtassa. Mert nem hihető, hogy ne legyen kedvező hatással, ha látja a községnek apraja-nagyja, hogy teljesen ismeretlen emberek, csakis felebaráti szeretetüktől indítatva, velök semmiféle összeköttetésben sem lévő, a bűn útjára tért szerencsétlenek családjával törődnek, e célból egyletet alakítanak, az elhagyottakat segélyezik, szóval és tettel támogatják! Ez a rabsegélyezés egyik főnevelő hatása és ezért méltán sorozható a társadalom és állam első kötelességei közé. — Hazánkban ennek felismerése évről-évre mindig nagyobb tért hódít és ma már 22 egylet működik nálunk önzetlenül a rabsegélyezés terén, melyek, a pécsi rabsegélyzőegylet kezdeményezésére a folyó 1907. év nyarán közös megbeszélés és tanácskozás céljából megtartandó rabsegélyező-egyleti kongresszuson egymással szorosabb összeköttetésbe lépnek, hogy további együttes eljárás által ezen fontos társadalmi ügynek új lendületet adjanak.“ — A dunántuli rabsegélyzőegyletnek 129 alapító és 156 rendes tagja van s tavaly 3814 K. 40 f.-t fordított segélyezésekre. A segélyezések között ilyen tételeket találunk: „B. Gy. fegyenc családjának 7 havi segélyezése“, „S. J. fegyenc beteg anyjának 1 havi segélyezése“, „L. M. rabnak ruhára“, „N. S. fegyencnek utiköltségre“, „V. A. fegyencnek ruhára és szerszámokra“, „L. L. rabnak első segélyre“, „W. T. nyomorék rabnak első segélyre és szerszámokra“, a „Soproni kir. országos fegyintézet könyvtárának 400 K.“ stb. — A választmány tagjai sorában ott látjuk: Brunner János soproni ev. esperes, Démy Lajos dr. ev. esper-felügyelő Sopron, Heszler Sámuel fegyint. ev. lelkész Sopron, Hering Zsigmond, egyházk. pénzügyi bizottsági elnök, Sopron, Töpler Kálmán soproni polgármester stb. buzgó egyháztagjainak nevét. — Bizony kívánatos, hogy ezen nemescélú s bár nem egyházi jellegű, de azért mégis a *belmisszió* szolgálatában álló egylet-ről tudomást vegyünk, azt tehetségünkhöz képest pártoljuk s a gyülekeze-teinkből netalán kikerült fegyencek szegény családjai érdekében igénybe is vegyük. Örülnünk kell, hogy a Fliedner Tódor ev. lelkész által Németországban már 1826-ban kezdett rabsegélyezés ügye, végre már nálunk is gyökeret vert.

— **Pozsony.** Az itteni „Evangelikus férfiak és ifjak szövetsége“ március 17-én a lyceum tornacsarnokában nagyszabású Gerhardt ünnepélyt rendezett, melyen Schmidt Károly Jenő lelkész, a szövetség elnöke, emlékbeszédet, Pröhle Henrik lelkész pedig „Az egyházi ének jelentősége egyházunkban“ cím alatt felolvasást tartott. Ezekon kívül egy Zechmeister K. egyleti tag által előadott prolog, Nitschinger Pál tanító szavallata s több vegyeskar tette változatossá a programot. Schmidt és Pröhle lelkészek előadása a „Der Friedensbote“ c. egyházi néplapban egész terjedelmében megjelent. — Április 7-én ugyancsak nemes műélvezetben volt része a pozsonyi gyülekezetnek. A lipcsei világhírű egyházi „solo quartett.“ melyről

e lapok mult évi 7. száma megemlékezett, nagyszerű egyházi hangversenyt rendezett az itteni templomban. Először 3 ó-német egyházi éneket adott elő az énekkar, mire 3 reformáció korabeli ének következett, köztük az „Erős vár a mi Istenünk“ s a Gerhardt-féle „O Haupt voll Blut und Wunden“. Ezt a cseh-morva atyafiak egyházának 3 éneke követte s 3 új-német ének képezte a befejezést. — Valamennyi ének művészi tökéletességgel adatott elő s úgy, hogy a legegyszerűbb hívő lélek is vigaszt és megnyugvást lelt benne. S éppen ez a lipcsei soloquartett célja. E célból ápril 8-án megjelentek a kedves énekesek a diakonissza-ház kórházában s a betegek vigasztalására is előadtak néhány szép éneket. A templomi előadás 454 K 28 f-t jövedelmezett a diakonissza-anyakház építési alapjára. — Ha elgondoljuk, hogy mily kevésbé ismerjük mi az egyházi ének művészeti szabályait, bizony jótétemény szamba menne, ha illetékes köreink a lipcsei egyházi soloquartettet felkérnék, hogy egyszer körutát rendezzen hazai egyházunk összes nagyobb gyülekezeteibe.

— **Pápa**, Gyurácz Ferenc püspök ur gyülekezete a hozzánk is beküldött 1906-i „Évkönyv“ adatai szerint gazdag belmissziói egyesületekben. Így van Pápán *nőegylet*, melynek tavaly 1633 K 85 f bevétele volt, miből oltári vasrács beszerzésére 298 K, karácsonykor fiuruhára 113 K 80 f, leányruhára 57 K 32 f, gyülekezeti könyvtárra 89 K 83 f stb. fordított. Az egylet vagyona 3576 K 90 f. — A nőegylet mellett s mintegy annak előiskolájaként működő *leányegylet* bevétele 380 K 87 f volt vagyona pedig 1276 K 59 f. A leányegyletnek külön énekkara is van. Van azonkívül a gyülekezetben férfiénekkar, gyülekezeti gyámintézet s Takácsi, Acsád s Mezőlak - Békás filiákban nőegylet. S az Évkönyvben felsorolt sok adomány és jótétemény szerint az egyleti köteléken kívül is sok „jókedvű adakozója“ van a gyülekezetnek.

— **Pinkafő**, hol elsősorban a betegek ápolása végett már évek óta van gyülekezeti diakonissza, a mult karácsonykor ismét jelentős lépést tett ezen a téren. A gyülekezet nagy jótévője *Putsch Sándor* és neje nagyobb alapítványt tettek, hogy kamataiból egy második diakonissza mint óvónó alkalmaztassék, a közgyűlés pedig a templom és paplak mellett fekvő u. n. „régis iskolát“ engedte át s rendezte be e célra, úgy hogy a pozsonyi diakonissza-anyakház által küldött óvónót a mult karácsonykor ünnepélyesen bevezethették hivatalába. A „régis iskola“ földszintjén van most az óvoda, hol naponként nagy gyermekserreg jön össze, kiket a nővér szeretetteljesen gondoz és nevel, míg az emeleten a két nővér lakása van berendezve. Mily boldog lehet ez a gyülekezet, hol a buzgó lelkész és tanítók mellett, két diakonissza is segítkezik Isten országá építésén!

— **A soproni ev. theol. akadémia** önképzőköre március 12-én este 7 órakor a lyc. tornacsarnokában gazdag tartalmu vallásos estét tartott. *Ihász Mihály* theol. imádkozott, *Schmidt János* theol. írásmagyarozatot tartott *Jak. 1, 5–6* felett, *Bohár László* theol. „A gályarab“ c. elbeszélését olvasta fel, *Bándy Miklós* theol. *Kozma Andor* „Krisztus mindenütt“ c. költeményét szavalta el, míg *Mészáros István* theol. a záró imát mondta. A theol. akadémiai férfikar által előadott karének s gyülekezeti közének adott az ünnepélyhez szép keretet. Üdvözljük a soproni theol. hallgatóságot, mely ilyen tartalmas, komoly programmal építi úgy önmagát, mint a közönséget, mely előadásait látogatásával megtiszteli. A beszédett offertorium az önképzőkori könyvtár számára létesített „*Poszvek Sándor*-alapítványt“ gyarapította.

Külföld.

— **Ausztria.** A cs. kir. főegyháztanács legutóbb közzétett kimutatása szerint Ausztriában a múlt éven ismét 4364 egyén tért át az evangélikus egyházba. Az utolsó 5 évben az áttérések száma meglehetősen ugyanaz maradt, úgy hogy a „Los von Rom“ mozgalom csökkenéséről vagy megszűnéséről, amint azt a klerikális sajtó hirdeti, szó sem lehet. Az utolsó 9 év alatt összesen 42595 egyén tért át Ausztriában az evang. egyházba. — Ugyancsak 1906-ban az ókatholikus egyházba is 932 egyén tért át, miáltal az osztrák ókatholikus egyház hiveinek száma 23595-re emelkedett.

— **D. Buchner Károly**, ki 1906 októberig a testvérgyülekezet missziói tanácsának elnöke volt, január 2-án meghalt. Született 1842-ben Irwinhillben, Jamaica szigetén, mint egy misszionáriusnak fia s 1850-ben Németországba jött neveltetése végett. Tanulmányainak Gnadenfeldben történt befejezése után egymásután volt tanító és lelkész: Kleinwelkában, Gnadenfreiban és Hansdorfban, 1879-től 1889-ig a niesky-i tanítóképzőt igazgatta s ezen állásától a testvérgyülekezet missziói igazgatótanácsába hivatott el. Ez állásában 1892/93-ban Délafrikát, 1895-ben Északamerikát, 1898-ban és 1901-ben Nyugatindiát és Szurinámet látogatta meg. 10 év óta volt elnöke a misszió igazgatótanácsának, 1903-ban meghívták a német gyarmatügyi tanácsba s körülbelül ép oly hosszú ideig volt a német ev. missziók közös intéző bizottságának is tagja. 1899-ben a hallei theol. fakultás megfisztelte a theol. doktori címmel. Buchner az utolsó évtized evang. missziói vezéreinek egyik markáns egyénisége volt. Külsőleg jelentéktelen megjelenésű, de sokoldalúlag képzett, éles elméjű ember, ki mint ünnepelt szónok gyakran hívta fel széles körök figyelmét a hittérítés szent ügyére, úgy a legutolsó gyarmatügyi kongresszuson, hol a német birodalmi gyűlés tribünjéről szólott a misszió közreműködéséről a bennszülöttek nevelésénél s a herrnhuti misszió utolsó missziói hetében, hová „A hit és a számolás a misszióban“ cím alatt nyújtott még be egy fényes előadást. Ezt azonban már egy másiknak kellett felolvasnia, mert dr. Buchner betegsége miatt távol maradt a tárgyalásoktól. Szenvedését hősiek türelemmel viselte s január 2-án halt meg. Január 6-án, miután előbb egy a herrnhuti testvérgyülekezet imaházában tartott megható ünnepen sajátkezűleg írott életrajza felolvastatott, a „Hutberg“ tetején heves hófúvás közepett eltemettetett. A beérkezett nagyszámu részvétirat, többi között Warneck, Köhler, Haupt stb. tanároktól s a német missziói egyesületektől bizonyosságot tett arról a szeretetről és tiszteletről, melynek az elhunyt ismerősei körében örvendett.—A „Missziói Lapok“ mult évfolyamában szintén közöltünk „Labrador“ cím alatt dr. Buchnertől egy dolgozatot, miáltal olvasóink is közelebbi ismeretségbe léphettek Isten országa ezen most már üdvözült kiváló tehetségű és lelkesedésű bajnokával.

— **A német egyetemeken** a „Kolonialzeitung“ szerint az elmúlt téli félév alatt több tanár olvasott a misszióról. A misszió lényegéről tartottak előadást: Lic. Stosch Berlinben, Clemen tanár Bonnban, D. Kunze Greifswaldban; a misszió történetét tárgyalta: Tschackert Göttingenben; a külmisszió történetéről, üzemeről és munkamezőiről Schubert olvasott Heidelbergben s a jelen kor missziói tevékenységének főelveiről a német missziói tudomány nagymestere és első missziói tanára D. Warneck Halleban. — Mikor fogunk a mi theologiai akadémiáinkról is hasonló előadásokat jelenthetni?

— **Angolország.** Közismeretű dolog, hogy a római egyház mindent elkövet, hogy Angolországban minél több tért foglaljon. Hogy ez mennyire sikerült neki, azt a következő statisztikai adatokból láthatjuk: Az 1879.

évben az egyesült királyságban (Angol-, Skót- és Írország) a kath. egyháznak volt 21 püspöke, 2175 papja, 1386 temploma, 135 férfi-, 325 nőzárda és 22 tanintézete, u. n. Colléges. 1906-ban volt 27 püspöke, 4024 papja, 2076 temploma, 311 férfi- és 783 nőzárda, 40 tanintézete (Colléges). Tehát 27 éven belül 6 püspökkel, 1849 pappal, 690 templommal, 176 férfi-, 458 nőzárdaival és 18 Colléges-szel szaporodott. — Ezzel azonban nem tart lépést a katolikus lakosság szaporodása. 1879-ben Nagy-Britannia $3\frac{1}{2}$ millió lakosa közül 6 millió volt a pápa hive. 1906-ban a lakosság létszáma közel 43 millióra emelkedett, míg ellenben a katolikusoké 5.625,000-re, tehát 375,000-rel apadt. E mellett még azt is meg kell gondolni, mennyire kezére jár a római propagandának az anglikán egyház szertartásos iránya és mennyi barát és apáca vándorolt a zárdák eltörlése alkalmával Franciaországból Angliába.

— **Amerika.** Csikagóban ismételt szélütés után meghalt John Alexander Dowie, a nagy „III. Illés“, vagy amint az utolsó időben magát nevezte: „Jézus Krisztusnak első apostola.“ Ő volt a legnagyobb vallásos csaló, kit Éjszak-Amerika eddig az ismert Mrs. Eddy mellett felmutathat. Dowie minden betegséget a sátán művének mondott és azt állította, hogy minden szenvedést kézzrátétellel és imával megtud gyógyítani. Ezenkívül erősen kikelt az alkohol, nikotin és sertésus élvezete ellen. — Külön egyházat, az u. n. „keresztény apostoli egyházat“, vagy röviden „Siont“ alapított, s magát III. Illésnek, Jézus eljövetele közvetlen előfutárjának mondta. Ajánlatára külön Sionvárost építettek, mely azonban csakhamar csödbe került. Midőn „hívei“ által hivatalától megfosztva, Mexikóba akart menekülni, akkor érte az első szélütés, melyet nemsokára a halál követett. Körülbelül 20 millió márkát magában Sionvárosban költött el. — Ilyen vallásos mezbe öltözött, modern szerencselovagok természetesen csak Éjszak-Amerikában támadhatnak.

— **Palasztina.** Ide gazdag és szegény, de különösen idős orosz zsidók előszeretettel vándorolnak be, kik életüket a szt. földön óhajtják bevégezni. Ennek következtében a zsidó spekuláció ismét az ország megvételére vetette magát és Jeruzsálemben már is nagy birtokot vásárolt, hogy kedvező alkalommal nyereséggel ismét túladjon rajta. Nagy-zsidó különösen cionista társulatok kivált a tengerparton vásárolnak előszeretettel területeket s azokat igyekeznek szőlő, mandula és narancs ültetvényekkel értékesé tenni. Ezzel szemben igen tekintélyes a kivándorlás különösen a keresztény bennszülöttek részéről, a kik alig bírják itt a mindennapi kenyeret megszerezni s azért Genuán át Észak- és Délamerikába mennek. Idegen földön többnyire házalással foglalkoznak s ha valamit szereztek, ismét visszatérnek, s a megszokott egyszerűséggel a szőlő és fügefa alatt töltik életüket. — A sziriai evang. árvaház, mely 300 gyermeket gondoz, Sir Salem-ben, Rammleh mellett egy fiók árvaházat alapított, hol már is 30 gyermeket ellát. A jeruzsalemi kormányzó maga is a legnagyobb előzékenységgel járt ezen újabb árvaház létesítésénél a kezére Schneller igazgatónak. A szirai árvaház 46 év óta nagy áldás a vidéken. — Az Olajfák hegyén az evangélikus részről néhány év előtt megvásárolt területen egy vendégházat (Hospiz), egy üdülők házat s egy imaházat szándékoznak emelni. Berlinből már is megérkezett egy állami építész, ki a munkát, melynek minél előbb el kell készülnie, mielőbb megkezdi. — A katolikus Dormitio tornyán is állandóan dolgoznak. Mindinkább magasba tör nagy és messze látszó állványaival. A nagyszerű katolikus vendégház, közel a damaszkuszi kapuhoz, már tető alatt is van. — Az orthodox görögök is emeltek az „Eccē homo“ iv közelében egy új kolostort s az alapozásnál különféle értékes régiségre bukkantak.

— **A kereszténység helyzete Japánban.** A keresztények bátorsága és hazaszeretete az Oroszországgal folytatott utolsó háború alatt, magában

Japánban a legjobb benyomást tette és a keresztény hitvallók számát szaporította. Ujabb időben a különböző japán evangélikus egyházak önállósítási mozgalmat fejtettek ki azon missziókkal szemben, a melyek alatt eddig állottak, s a melyeknek gondjaira eddig bízva voltak. Legmesszebbre ment e tekintetben a japán preszbyteri egyház, mely most 13.830 lelket, 86 felszentelt lelkészt, 90 szolgálatában álló fel nem szentelt egyént és 99 evangelistát számlál. Ezen egyház 1904-ben összesen 1066 felnőtt egyént keresztelt meg s legutolsó közgyűlésén azon határozatot hozta, hogy ezentúl nem dolgozik már közösen a misszióval, hanem ettől teljesen elválik. Vezetése alatt 75 szervezett egyházközség áll. — Az amerikai Board, mely misszióhoz 17.000 lélek és 106 egyházközség tartozik, a hozzátartozó összes gyülekezeteket lassanként szintén át akarja adni az önálló japán (ugynevezett kumiai) egyháznak. Ellenben még messze vannak az önállósítástól a methodisták és az amerikai-angol püspöki egyház; utóbbi 13.710 lelket, 53 felszentelt lelkészt, 138 fel nem szentelt segédet és 83 bibliás asszonyt számlál. Ezen egyháznak 90 szervezett községe van, de ezek közül eddig csak 5 lett anyagilag önállóvá. Valószínű, hogy ezen missziók és az általuk eddig fenntartott gyülekezetek között egyezés fog létrejönni, mivel a gyülekezetek nem nélkülözhetik még a missziót teljesen, akár a keresztény világ anyagi támogatását, akár a theologiai továbbképzést, akár pedig az európai misszionáriusok mintaszerű életét vesszük tekintetbe. — A katolikus egyház jelenleg 66 ezer lélekkel bír Japánban s van köztük 150 pap, kik közül 35 japán születésű, egy érsek és három püspök. Ezen egyház a következő iskolákat és intézeteket tartja fenn: 32 középiskolát 3200 tanulóval, 7 elemi iskolát körülbelül 1000 tanulóval, 20 tanítóképző-intézetet a kereskedelmi ismeretek terjesztésére, 18 árvaházat; azonkívül az irgalmas nővérek birtokában van egy nevelőintézet mely tanítónőképző intézetet foglal magában, s még 4 nevelőintézet 320 tanulóval. A 16-ik században Xavier Ferenc jezsuitának és tanítványainak missziója 300.000 lelket számlált Japánban, sőt a kath. hivek száma a 17. században egy millióra emelkedett, de ezek a rákövetkező nehéz üldözések folytán, egy igen csekély maradéktól eltekintve, teljesen eltűntek.

Egyről-másról.

Hathatós kritika. Pető ur ismerésétől egy „modern“ regényt kölcsönözött ki, melyről az egész világ beszélt. De még aznap délután ezen szavakkal visszahozta a könyvet ismerésének: „Itt van a regénye, köszönöm ezt a férneművet!“ „Mit férnemű“!? kérdé bosszankodva a másik, „s egyáltalán átolvasta-e a könyvet?“ — „Isten ments“! Teljesen megelégettem két szakasz után“. — „De hogyan ítélt meg egy művet, mikor csak két szakaszt olvastott belőle? Előbb az egészet át kell olvasnia“. — „Gondolja? Hallja csak! Ha egy hordó bor van a pincében s próbául egy poharat lecsapolok és megízlelésénél azt veszem észre, hogy ecet, meg kell-e innom az egész hordót, hogy ítéletet alkothassak magamnak?“ Így szólt Pető ur s füttyülve távozott, a másik pedig kissé meghökkenve utána nézett.

A fecsegés ellen. Egyszer a kegyes Stein lovag Weimar városában nagy társaságba volt hivatalos, hol a szász-weimari nagyherceg is megjelent. A társalgás sikamlós talajra került és a jelenlevő tisztek, s kivált maga a nagyherceg, nagy örömet lelték abban. Ekkor a nagyherceg Steinhoz fordult, kinek sötét tekintetéből a társalgás elítélését olvasta le s így szólt hozzá: „Kedves lovag, bizonyára Ön sem volt *József* fiatal korában“. Stein komolyan így felelt: „Én mindig erkölcsös voltam s undorral fordultam

el minden szennytől, s illetlen dolognak tartom, hogy egy német fejedelem fiatal tisztok előtt ilyeneket beszél.“ — Erre halotti csend állott be is a nagyherceg csak két perc múlva kezdett, miután kezével homlokának verejtékét letörülte, más tárgy beszélgetésbe. Egy jelen volt ezredes utóbb így nyilatkozott: „Inkább megostromlok egy úteget, sem hogy egy ilyen kínos jelenetnek még egyszer tanuja legyek.

Egy természettudós utolsó szavai. Nem rég meghalt Berlinben dr. Bergmann tanár, a nagyhirű sebész. Közvetlenül az utolsó operáció előtt elimádkozta Hausmannak szép versét: „Uram, kezemnél fogva Légy vezetőm, Mig nem az örök élet Jutalmam lón. Te nélküled egy lépést Sem tehetek, De veled együtt bizton És jól megyek.“ *) Egy kartársa azt beszéli az elhunytól, hogy a nagy halottnak alapjában véve gyengéd, lágy kedélye volt, mely különösen a betegek és gyermekek irányában nyilvánult. Mig családja nyáron Kissingenben tartózkodott, ő egy lakásához közel eső vendéglőben csekély 80 pfennigért megebédelt, de mikor a kórházba ment, utközben majdnem naponként vett a sebészeti osztályban levő gyermekek számára 10—20 márkaért süteményt s édességet. Hogy betegeire szuggesztív hatást gyakorolhatott, ez azon alapult, hogy mindenki előtt tisztán állott, mint olyan ember, ki meggyőződésből, belső életének ösztönzéséből beszélt és cselekedett. — A március 29-én délután 2 órakor a berlini Hagenbeck-házban végzett gyászszertartás alkalmával, melyen a trónörökös által a német császár is képviselve volt, az énekkar azt a magasztos éneket adta elő, melyet Bergmann dr. nehéz órában imádkozott.

Persely.

1907 márc. 21-től ápr. 20-ig a következő adományokat vettük a **Lipcei Misszió** részére: Ivándárda leányegyház offert. 2 K. 66 f., Borjad leányegyház offertoriuma 3 K. összesen 5 K. 66 f. **Eddigi főösszeg 62 K. 53 f.**

A nemesszívű adakozóknak hálás köszönetet mondva, lapunk perselyét továbbra is olvasóink áldozatkészségébe ajánljuk.

Szerkesztőség.

Üzenetek.

Kérem mindazokat, kik a lapot eddig elfogadták, küldjék be végre az előfizetési díjat, hogy a kiadás nagyságáról tájékozhasam magamat. A ki pedig nem fizet elő, az küldje vissza az összes eddig megjelent számokat. Az előfizetési szándék írásban való bejelentése esetén, az előfizetési díjra elvárok esetleg julius közepéig.

A 3. szám megjelenése alkalmából többen felkerestek üdvözlő soraikkal. Mivel nem érek rá a levélíráshoz, e helyen köszönöm meg mindenkinek a jóindulatú, szíves megemlékezést. Sajnos a jelen 4-ik számot sokkal kisebb terjedelemben kell adnom, mivel az előfizetők nem jelentkeznek oly számban, mint azt az ügy fontossága megkívánná. E miatt több, már a jelen számba szánt cikk, későbbre maradt. Még mindég vannak több mint 200-an, akik a lapot elfogadják, de eddig elő nem fizettek. Ha ezeknek csak fele beküldené az előfizetést, ugy 2 ívet adhatnék havonként.

*) So nimm denn meine Hände, Und führe mich Bis an mein selig Ende Und ewiglich. Ich mag allein nicht gehen, Nicht einen Schritt. Wo du wirst gehn und stehen, Da nimm mich mit.